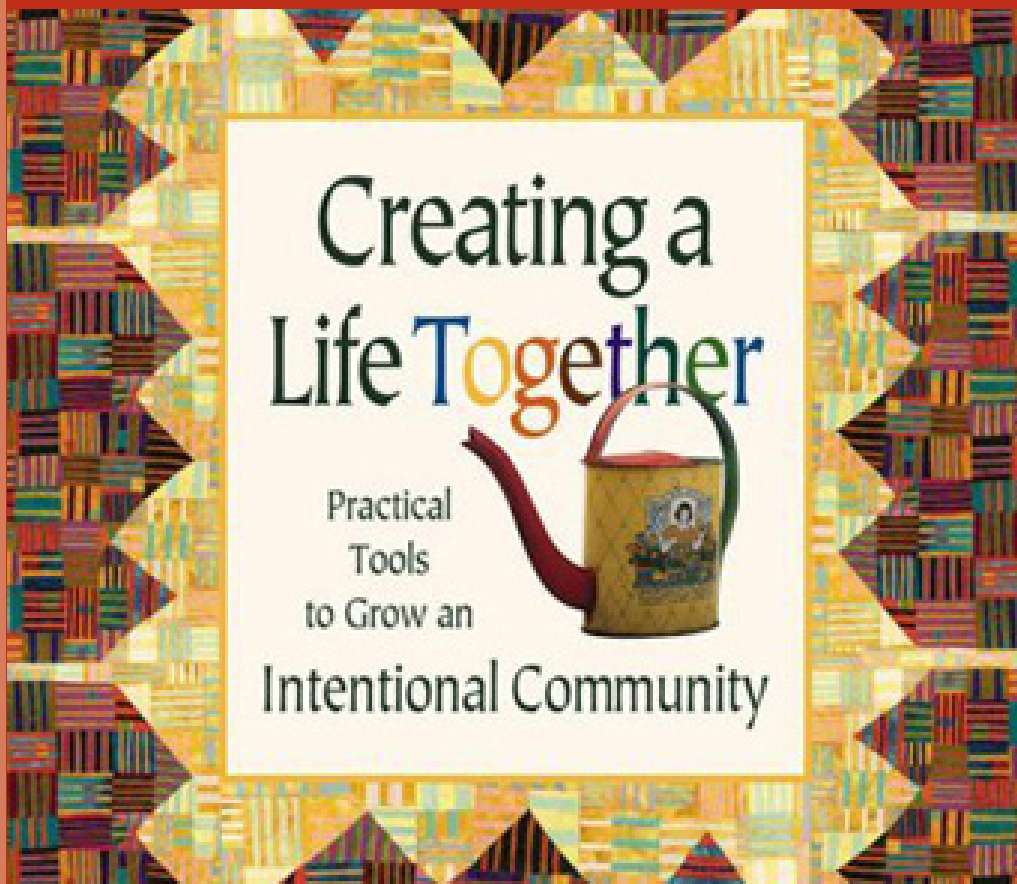

G E W O O N A N D E R S

UITGAVE VAN DE LANDELIJKE VERENIGING CENTRAAL WONEN

COLOFON	2
GEMEENSCHAPPELIJK WONEN EN BIJZONDERE MENSEN	2
ERE WIE ERE TOEKOMT!	2
GGG	4
CREATING A LIFE TOGETHER	5
BRANDVEILIGHEID	6
IEDER CENTRAAL WOON- PROJECT EEN WOONBEGELEIDER???	7
VRIJE HAND VOOR DE ONZICHTBARE HAND	8
ONDERZOEK BURENHULP	10

2008
Jaargang 31, Nr 104
Losse Nummers 3,50

Colofon

“Gewoon Anders” is het blad van de
Landelijke Vereniging Centraal Wonen
(LVCW)

Postbus 19163, 3501 DD Utrecht
06-13015869
internet: www.lvcw.nl
mail: info@lvcw.nl

Prikbord: www.woongroep.net

Abonnementen

€10,- per jaar

Aangesloten groepen krijgen per 6 huis-
houdens 1 exemplaar van ieder nummer
ter verspreiding onder hun leden.

Opzegging vóór 1 oktober.

Losse nummers
€ 3,50 excl. porto

Redactieadres

Heleen Toet
CW Heemskerk
Oosterweg 2 C
1968 KN Heemskerk

Redactie

Flip Krabbendam (CW Delft)
Heleen Toet (CW Heemskerk)

Aan dit nummer werkten mee:
Esther van Gog, Heleen Toet,
Marta Resink, Flip Krabbendam,
Anna Dijkhuis

Layout

Esther Kwakernaak

Auteursrechten

Overname van artikelen en illustraties is
niet toegestaan zonder toestemming van
de redactie.

Foto pagina 1:
boekomslag “Creating a life together”

**Is er interessant nieuws uit uw project,
schrijf ons dan.**

Wie schrijft, die blijft.

Jij kan het ook!

Druk:

Pasklaar, Sittard
ISSN: 0166-4336

Gemeenschappelijk

Wij, de mensen die in een woongroep, CW-project of woongroep van ouderen wonen, weten wel dat het aantal groepen steeds toeneemt. Je hoeft er maar voor op internet te kijken, bij de site van omslag of op woongroep.net. Ook internationaal is er veel belangstelling voor diverse vormen van gemeenschappelijk wonen. Maar dat er ook specifieke groepen zijn, die anders dan vanwege hun land van herkomst willen samenwonen, is veel minder bekend. Met specifieke groepen bedoelen we mensen met een lichamelijke, verstandelijke, psychische of sociale beperking.

Ada Bolder

Ada Bolder, oud-voorzitter van de Landelijke Vereniging Centraal Wonen, weet er alles van en begeleidt die groepen vanuit haar werk bij het Amsterdams Steunpunt Wonen. Zij is coördinator van de belangenvereniging de Latei. Uw redactie sprak met haar. Ada wees ons op de televisie-uitzending De IJburg Angels en vertelde over de ontwikkelingen op het gebied van gemeenschappelijk wonen van mensen met een beperking.

De IJburg Angels

De IJburg Angels heette de film die de NCRV in september uitgezonden heeft. Over woongroep Eigenwijs, meervoudig gehandicapte jonge vrouwen die uiteindelijk naar hun eigen woning in Amsterdam IJburg kunnen verhuizen. Negen jaar geleden hebben hun ouders daartoe het initiatief genomen. Vader Rob: “Ik wil dat mijn dochter woont zoals haar andere niet gehandicapte zuster ook woont: in een gewone buurt, in een gewoon huis, tussen gewone mensen. Het zijn gewone Amsterdammers, klaar.”

◆◆ Zes meiden, een droom, een eigen huis ◆◆

Nu hebben ze dus een eigen aangepaste woning met gemeenschappelijke ruimten. De bewoners, in dit geval de ouders, hebben zelf hun medebewoners uitgekozen. Maar ook de nodige zorg. Als bewonersvereniging kunnen ze ook kritisch zijn: als de begeleiding niet bevalt gaan ze een andere hulpverleningsinstantie zoeken om de zorg in te kopen. Dit is mogelijk dankzij het PGB, het Persoonsgebonden Budget.

Een ingezonden reactie van Marta Resink

Ere wie ere toekomt!

In haar ingezonden brief in GeWoon Anders #103 wijst Lies van Dooremaal er op dat Centraal Wonen in Nederland al in 1969 is ontstaan.

Wat goed, dat ze daar op wijst! En wat een interessant verhaal levert dat met-

een op voor het blad!

Lies: dankjewel voor je alertheid!

De term ‘Co-Housing’ werd volgens de maker van de film die ik besprak - Voices of Cohousing - in 1970 in Denemarken geïntroduceerd. Volgens Wikipedia

wonen en bijzondere mensen

Als de zorg niet goed is kiezen ze een andere

Eén van de meiden, Debby: "M'n eigen koppie thee zetten, m'n eigen dingen doen, eindelijk niet meer dat gezanik aan m'n kop".

De Latei

Initiatiefgroepen kunnen ondersteuning krijgen bij de Latei, de belangenvereniging, bij het zelf opzetten van een woonvorm voor mensen met een beperking. Het woord 'latei' is afkomstig uit de bouw. Het is een steunbalk die voldoende draagkracht heeft om op verder te bouwen. De Latei helpt mensen of hun ouders die hun eigen huis willen realiseren, los van een instelling en met optimale zeggenschap over hun eigen leven. Uit de folder van de Latei: "Als wonen in een instelling niet je ideaal is, en je zelf vorm wilt geven aan hoe en met wie je wilt wonen en welke zorg of begeleiding daar bij nodig is, dan kun je een woongroep in eigen beheer starten".

Wat is er anders dan bij het opzetten van een 'gewone' woongroep? Bij de vorming van een woongroep van gehandicapten is het belangrijk dat niet alleen de toekomstige bewoners goed met elkaar kunnen opschieten, maar moeten ook de ouders met elkaar overweg kunnen. Bij het realiseren van woonruimte moet men indicaties voor bouwkundige aanpassingen en voorzieningen aanvragen. De zorg en dienstverlening moet geregeld worden, bij voorbeeld een zorgaanbieder inhuren of zelf zorgverleners in dienst nemen.

Welke woongroepen zijn er al gerealiseerd?

Er bestaan nu 21 woongroepen van mensen met een beperking in Amsterdam en 2 in andere gemeenten.

Een groep mensen met een *psychiatrische achtergrond* heeft 6 woningen plus een woning die als gemeenschappelijke ruimte gebruikt wordt.. "Bij een psychiatrische instelling moet je weg als het weer goed met je gaat. In dit huis kun je blijven, hier ken je elkaars achtergrond en er is een vangnet".

Er zijn twee groepen van *autistische jongeren* die al met elkaar wonen. Voor een derde groep wordt gebouwd.

Er is een groep van *gezinnen met meervoudig gehandicapte kinderen* die bij elkaar zijn gaan wonen. Zij wilden hun kinderen bij zich houden. Dit geldt ook voor een woongroep in oprichting van gezinnen met kinderen die ADHD hebben en/of autistisch zijn. Omdat het hele gezinnen zijn, met kinderen met en zonder beperking, hebben zij een grote woning nodig.

Een Amsterdammer die ooit zelf dakloos was, vangt nu *daklozen* op. Onvoorstelbaar, iedere nacht logeren er 5 à 10 daklozen bij hem in zijn 2-kamer woning. Hij probeert nu wel een grotere woning te krijgen die beter geschikt is voor opvang.

Het lijkt erop dat het aantal specifieke woongroepen sterk gaat toenemen. Het heeft ook veel voordelen. Mensen met een lichamelijke, verstandelijke, psychische of sociale beperking willen, net als ieder ander, goed wonen en zoveel mogelijk zeggenschap hebben over hun eigen leven. Dat is het beste te realiseren in een woongroep..

HT

waren daar in de jaren zestig zelfs al de eerste initiatieven. Soms is de start van een ontwikkeling lastig precies te duiden. Goede en logische ideeën ontstaan soms tegelijkertijd op verschillende plekken. Gewoon omdat - zoals Lies ook al aangeeft - de tijd er rijp voor is (was).

Volgend jaar dus veertig jaar Centraal Wonen in Nederland. Tijd voor een mooi feest! Open Huis in alle projecten? En hopelijk ook ruime landelijke publiciteit voor een bijzondere woonvorm

die na 40 jaar bewijst nog steeds springlevend te zijn.

Ik kan me ook nog wel het cursusaanbod van Volkshogescholen herinneren, bijvoorbeeld onder de noemer 'Woongroep in zicht! Belangstellenden konden zich zo alvast voorbereiden op een mogelijk nieuwe woonfase.

En:

"Gemotiveerd kiezen voor een vorm van gemeenschappelijk wonen!" Wie neemt zo'n initiatief anno 2008 weer op?

Transition Towns

Het nieuwste begrip op het gebied van duurzaam bouwen en wonen: steden in de overgang. Het ambitieuze doel is: je eigen stad of dorp voorbereiden op de combinatie van een permanente oliecrisis (Peak Oil), de klimaatcrisis en de noodzaak over te schakelen naar een economie die onafhankelijk is van fossiele brandstoffen. Rob Hopkins heeft in zijn woonplaats Totnes in Zuid Engeland in 2006 een proefproject gestart. De bevolking ging er enthousiast mee aan de slag. In Engeland zijn er inmiddels al meer dan vijftig steden of dorpen mee bezig. Ook in andere landen ontstaan steeds meer initiatieven. Hopkins heeft een handboek geschreven rond de thema's Hoofd, Hart en Handen. Hoofd houdt de feiten in, Hart betekent dat een positieve visie belangrijk is en Handen is de praktijk. www.greenbooks.co.uk.

In september is er een eerste brainstormdag over Transition Towns in Nederland geweest. Zie hiervoor de site van Omslag.

De eerste vrouw Rijksbouwmeester

Sinds half augustus is Liesbeth van der Pol, een van Nederlands meest gelauwerde architecten, Rijksbouwmeester. Zij gaat de komende drie jaar meedenken over hoe er moet worden gebouwd - waar, voor wie en door wie. In het interview met haar in het Volkskrant magazine zegt ze over 'binnenstedelijk bouwen': "Allereerst zou ik op zoek gaan naar een gebied met karakter, (.....) een oude school, een ziekenhuis, een kazerne, een fabriekshal, een gevangenis. Vervolgens is de opdracht compact en groen bouwen, met tuinen op niveau.(.....) Dan een park, als long van de stad, maar ook als de plek waar het gebeurt, waar de buurt samenkomt om te picknicken en te voetballen, waar een openluchtconcert wordt gegeven."

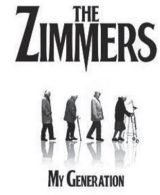
Liesbeth van der Pol heeft tien jaar geleden een dergelijke wijk ontworpen: de ecowijk op het voormalige waterleidingbedrijf in Amsterdam-West. Bij de recente evaluatie is gebleken dat de mensen er fijn wonen, de kinderen spelen op straat, de gezinnen waarvan we altijd denken dat ze uit de stad trekken, zijn er blijven wonen omdat het veilig is en groen, en toch in de binnenstad.

Nieuwe initiatieven

- Zeewolde. Het cohousing project Pentakel gaat 22 duurzame levensloopbestendige woningen bouwen in Polderwijk. Koopprijs rond 200.000.-.
- Zaltbommel. Een 20 appartementen voor een seniorenwoongroep.
- Pondok. Een woonwerkproject in Amsterdam. Buiksloterham/Houthavens.
- Winterswijk. Een wijkje met grasdakwoningen in de Groene Wijk.
- Ecodorp Brabant. Samenleven met de natuur. Earthship en strobalen huizen.
- Nieuw Centraal Wonen in Tilburg. In Tilburg is een nieuw CW-project in opbouw. Vereniging De Stam zoekt mensen voor koopwoning vanaf 200.000 euro. Locatie Groeseind-Heefstraat.
- Almere-Poort. Triade-Flevoland werkt aan het project 'Goede Buren', een gevarieerde sociale buurt met 270 woningen. Een buurt voor jongeren, ouderen, mensen met of zonder beperkingen, alleenstaanden en gezinnen. Dit initiatief lijkt op het in 2003 gerealiseerde groene en sociale buurtje 't Groene Sticht in Utrecht-Leidsche Rijn en op Elkrijk, 50 woningen in voorbereiding in Eindhoven.

Wat heet oud?

Leuk om te lezen! Een groep van veertig Engelse 80-plussers, de Zimmers, veroverd de wereld met keiharde rock. De band werd gevormd als onderdeel van een BBC-documentaire over isolatie en verwaarlozing van ouderen in de samenleving.

Kloosterhof van Gestel

Het klooster in Eindhoven - in GA 103 hebben we hierover geschreven - heeft een nieuwe naam gekregen: Kloosterhof van Gestel. Behalve de Hoogstraat leefgemeenschap en andere sociale organisaties is ook Omslag, werkplaats voor duurzame ontwikkeling hier gehuisvest.

Lowimpactman.be

Gehoord in een uitzending van Vara's Vroege Vogels, het radioprogramma op zondagochtend: Steven Vroman uit Gent heeft een half jaar vrij genomen om zijn ecologische mondiale voetafdruk te verlagen door heel energiezuinig te leven. Hij wordt daarbij gevolgd door de Belgische televisie, die er een uitzending aan zal wijden in december 2008.

Guerilla Gardening "reclaim the streets"

Dit staat voor uiterst vredelievend tuinieren als actieform. Het aanleggen van tuintjes op plekken waar het (nog) niet de bedoeling was. Het is weer 'in het Engels', waarschijnlijk omdat het een wereldwijde beweging is. De 'gardeners' zijn mensen die - bij voorkeur 's nachts - verwaarloosde of braakliggende stukjes grond gaan inzaaien met fleurig en eetbaar groen. Een "reclaim the streets"-actie schijnt bekend te zijn:

Terwijl een groep fietsers een kruispunt bezetten, werd onder de lange rokken van steltlopers de straat opengebroken en beplant met bloemen.

In België noemen ze Guerilla Gardening **Kraak je Plek**. In Nederland maakte het ministerie van VROM de handleiding 'Ontharden van de stad'. www.guerillagardeners.nl.

Waardering voor Gewoon Anders!

Lies van Dooremaal, bijna 40 jaar geleden de initiatiefneemster van wat nu Centraal Wonen heet, heeft veel waardering voor ons blad. Ze noemt de inhoud afwisselend en sprankelend! Nu maar hopen dat velen het met haar eens zijn en dat ze ons dat laten weten. info@lvcw.nl.

CREATING A LIFE TOGETHER

BOEKBESPREKING DOOR MARTA RESINK

In 2003 publiceerde de Amerikaanse Diana Leafe Christian haar boek *Creating a life together*. Ik ontdekte het pas wat later, maar zodra ik het boek begon door te bladeren werd ik meteen laaiend enthousiast. Wat een hoop nuttige en praktische tips! Mijn gedachten gingen meteen naar allerlei mensen die ik in de loop der jaren heb gesproken en die soms al jaren bezig zijn een groep te vormen om ooit samen een ecologisch woonwerkproject, leefgemeenschap of ecodorp op te zetten. Veel initiatiefgroepen vallen na verloop van tijd weer uiteen, omdat het niet opschiet, er telkens weer mensen opstappen of afhaaken, omdat de gemeente niet wil meewerken, omdat er niet genoeg financiële middelen zijn. Ook uit de gesprekken

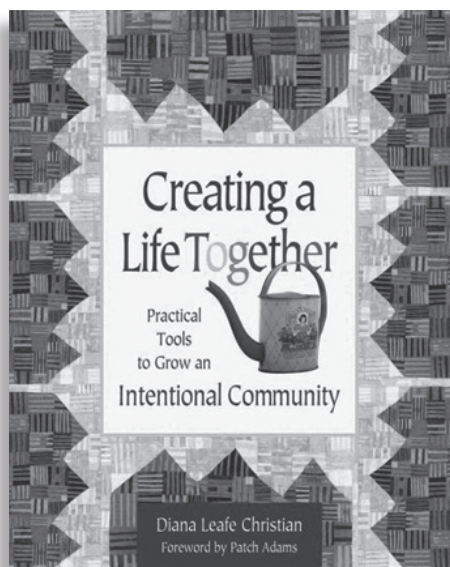
met bezoekers van het Servicepunt kennen we inmiddels wel de telkens terugkerende frustraties, teleurstellingen en vragen. „Dit boek kan een hoop mensen een steun in de rug geven”, was mijn gedachte. Wat leuk dat dat er nu is - maar wat jammer dat het in het Engels is geschreven. Hoewel, verder lezend kwam ik er snel achter dat de taal niet echt een probleem is; het boek is goed leesbaar, temeer omdat zoveel onderwerpen en voorbeelden zo herkenbaar zijn. Ook voor de Nederlandse situatie.

Ervaringen vanuit de praktijk

Het boek *Creating a life together* komt voort uit de jarenlange praktijk van projecten die zijn aangesloten bij de Fellowship for Intentional Communities (FIC), een wereldwijd netwerk van leefgemeenschappen, centraal wonenprojecten, ecodorpen en andere gemeenschapsprojecten. Allemaal projecten die vanuit de basis zijn ontstaan en die ooit werden gestart door een groep enthousiaste mensen met een droom, visie en lef. Het boek biedt een massa herkenbare verhalen en ervaringen en een schat aan praktische tips en suggesties die voor vrijwel elke (startende) groep hartstikke nuttig zijn! Negen van de tien initiatiefgroepen blijken na verloop van tijd te stranden. Omdat ze geen geschikt stuk grond kunnen vinden; niet voldoende geld bij elkaar konden krijgen, of omdat de groep door geruzie en conflicten uit elkaar viel. Natuurlijk bestaat er geen blauwdruk voor succes - ieder initiatief is immers uniek en moet zijn eigen ontwikkeling doormaken. Maar er zijn wel allerlei valkuilen die je je beter vooraf dan achteraf kunt realiseren, en ook tal van ogenschijnlijk onbelangrijke dingen die je al vanaf het begin goed in de gaten moet houden. Het feit dat dit boek is geschreven vanuit de praktijk van de tien procent 'geslaagden', maakt het bijzonder geloofwaardig en extra inspirerend.

Een fundament onder je luchtkasteel

In je fantasie creëer je meestal een plek waar alles anders gaat dan in de gevestigde maatschappelijke orde, maar Anders betekent lang niet altijd ook Beter. Eenmaal aan de slag blijkt al gauw dat het bouwen van een luchtkasteel heel iets anders is

dan het concreet vormgeven van je idealen in de praktijk. Dan heb je met allerlei andere mensen te maken, die allemaal zo hun eigen wensen en belangen hebben. Hoe ga je daar op een respectvolle manier mee om en hoe organiseer je besluitvormingsprocessen waar iedereen op een goede manier bij betrokken is? En dan zijn er nog de instanties, ambtenaren en banken, waarmee je onvermijdelijk te maken krijgt. Veel groepen komen dezelfde soort problemen tegen en maken dezelfde 'fouten'. Ze willen te snel of gaan er te gemakkelijk van uit dat iedereen toch 'hetzelfde' wil. De schrijvers van het boek noemen zes terreinen waarop het nogal eens structureel mis loopt:

- er is geen duidelijk beschreven gezamen-

lijke visie;

- gebrek aan eerlijke besluitvormingsprocessen waarin iedereen kan participeren of het niet kunnen hanteren daarvan;

- afspraken staan niet op papier;

- gebrek aan goede onderlinge communicatie of adequate begeleiding van groepsprocessen (geef prioriteit aan het oplossen van conflicten!);

- mede-initiatiefnemers en nieuwe leden die worden gekozen zonder dat ze de gezamenlijke visie volledig kunnen onderschrijven (pas op voor emotionele of financiële druk!);

- en gebrek aan kennis van het hanteren van technische en/of sociaal/emotionele 'tools'.

Daarnaast geeft het boek ook tal van voorbeelden van ontwikkelingen, keuzes, afspraken die wel goed uitpakten. Van consensus-besluitvorming tot collectieve landaankoop en -eigendom, en van duurzaam bouwen tot de omgang met huisdieren.

Diana Leafe Christian: *Creating a life together. Practical guide to grow Ecovillages and Intentional Communities*. New Society Publishers, Canada. 2003. 252 pag. ISBN 0-86571-471-1.

Prijs £ 17,99.

Websites: www.newsociety.com/bookid/3821 en www://fic.ic.org

Bron: ZOZ 69 (september/oktober 2005). ZOZ is het tweemaandelijks tijdschrift van Omslag, Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling. Web: www.omslag.nl/zoz.htm

Als opvolger van *Creating a Life together* schreef Diana Leafe Christian het boek 'Finding Community: How to Join an Ecovillage or Intentional Community', met een overzicht van ecodorpen en leefgemeenschappen en adviezen om een voor jou geschikte gemeenschap te vinden en te bezoeken.

Ze heeft inmiddels een eigen website: www.dianaleafechristian.org en ze verspreidt sinds 2008 een erg informatieve elektronische nieuwsbrief (abonneren via haar site).

BRANDVEILIGHEID

in broed- en vrijplaatsen in Amsterdam Handboek voor theorie en praktijk 2008

Begin oktober verscheen in Amsterdam de uitgave BRANDveiligheid in broed- en vrijplaatsen in Amsterdam. In dit handboek, dat in overleg met de brandweer Amsterdam-Amstelland is opgesteld, wordt in begrijpelijke taal een uitleg gegeven van regelgeving en procedures die betrekking hebben op het brandveilig maken van panden met een collectief gebruik.

Daarnaast wordt uitgelegd wat die regels in de praktijk inhouden en hoe een pand ook daadwerkelijk brandveilig gemaakt kan worden. Dit gebeurt onder andere aan de hand van drie Amsterdamse voorbeelden: de Frederik Hendrikschool, het Volkskrantgebouw en de Filmacademie OT301.

Het handboek is in eerste instantie gericht op gebruikers van broed- en vrijplaatsen en woongroepbewoners, maar ook professionals (architecten, medewerkers van woningcorporaties of medewerkers van stadsdelen, zoals buitendienstinspecteurs en bouwplantoetsers) kunnen het handboek als naslagwerk gebruiken.

In het boek wordt de regelgeving met betrekking tot woonfuncties, kantoorfuncties (waar onder andere ateliers en werkruimtes doorgaans in passen) en bijeenkomstfuncties (theater, café, kinderdagverblijf) behandeld. Alhoewel voor het hoofdstuk waarin de concrete regels worden behandeld het Amsterdamse Brandpreventiebeleid Bestaande Bouw tot uitgangspunt is genomen, is het handboek zeker ook van nut voor brandveiligheidsvraagstukken elders in het land: ook de regels voor bestaande bouw en nieuwbouw zoals deze in het landelijk geldende Bouwbesluit zijn vastgelegd worden in dit hoofdstuk besproken.

Het handboek geeft speciale aandacht aan de regels voor woongroepen

Het boek gaat op een aantal plaatsen speciaal in op de plaats van woongroepen in de regelgeving. Regelmatig blijkt namelijk dat controlerende en beoordelende instanties (bijvoorbeeld als het gaat om het aanvragen van bouw- of gebruiksvergunning) slechts beperkt zicht hebben op de kenmerken van het wonen in woongroepsverband, zoals ook bleek in het overleg dat ter voorbereiding van dit boek met de Amsterdamse brandweer werd gevoerd. Er zijn zekere marges in de interpretatie van de regelgeving; een groepswoning zit ergens tussen een eengezinswoning en aparte wooneenheden in. Interessant is in dit verband dat in het Gebruiksbesluit (voluit het Besluit brandveilig gebruik bouwwerken), dat op 1 november 2008 in werking zal treden, de woongroep voor het eerst expliciet in de regels wordt genoemd: een woongroep past niet in de categorie 'kamergewijze verhuur'. Deze uitsluitende definitie lijkt misschien van weinig belang, maar betekent wel dat er lagere (en reëlere) eisen worden gehanteerd.

Het handboek is als PDF te downloaden van de website van de Vrije Ruimte: www.vrijeruimte.nl of te bestellen voor €10,- via brand@vrijeruimte.nl en bij de boekhandel: ISBN/EAN: 978-90-77749-04-3 (uitgever: Het Fort van Sjakoo)

Ieder centraal woonproject een woonbegeleider???

Als docente en stagecoördinator aan de opleiding sociaal pedagogisch werker 4, begeleid ik leerlingen die activiteitenbegeleider of woonbegeleider willen worden. In deze functie kom ik ook in diverse woonvormen. Woonvormen waar begeleiding nodig is. Waar mensen wonen die in meer of mindere mate afhankelijk zijn van een ander mens om te kunnen leven en dus ook wonen.

Als leerlingen 15 of 16 jaar zijn en net beginnen met de opleiding vinden zij het vaak moeilijk om zich een beeld te vormen van het beroep woonbegeleider. Wat doe je dan de hele dag? Wat zijn je taken, werkzaamheden. Ik kan genoeg voorbeelden noemen maar dat is toch nooit tot volledige tevredenheid van de leerlingen. Het blijft vaag. Wonen doe je toch gewoon? Daar heb je toch geen begeleiding bij nodig? Tja, zeg ik dan op mijn beurt, jullie misschien wel zolang je thuis woont. Maar zou je nu zo, hup, morgen op jezelf kunnen wonen en dan alles zelf regelen? Koken? En dan niet alleen chicken tonight uit een potje, alleen nog kip toevoegen! Maar een gezonde, gevarieerde maaltijd toch wel zo'n 6 avonden per week? Alle financiën zelf regelen, een heel huishouden draaiende houden? Als we het daar over hebben en zij zich realiseren wat daar allemaal bij komt kijken, wordt het een ander verhaal.

Als je dan ook nog bedenkt dat deze mensen, onze doelgroepen, er vaak niet bewust voor gekozen hebben om met andere mensen een huis te delen, in een groep te wonen. En geen inspraak hebben wie de andere bewoners zijn. Je kunt je voorstellen dat dat de nodige problemen oplevert. Wat te doen als een bewoner zich niet gedraagt, of zich niet aan afspraken houdt? Naar welk televisieprogramma wordt gekeken? Mag er wel of niet gerookt en alcohol gedronken worden? Sorry hoor maar je zou er bijna depressief van worden als je er over nadenkt. Wie is zo'n woonbegeleider om dat allemaal voor jou te beslissen? Als ik een keer geen zin heb om af te wassen laat ik het lekker staan, jammer dan dat dat mijn taak is vandaag! Hoezo moet ik me aan afspraken houden? Lekker belangrijk dat die afwas nu gebeurt! Laat me eerst eens even mijn krantje lezen die afwas komt straks wel en anders morgen. Hoe kunnen anderen daar nu last van hebben???

Ik weet niet hoe het er in uw centraal woonproject aan toe gaat maar bij ons zou een woonbegeleider het zwaar te verduren te hebben. Maar goed wij zijn dan ook gelukkig in staat om geheel zelfstandig te wonen. Alhoewel? Wij zijn best afhankelijk van elkaar. Op een andere manier dan in de woonvormen waar ik het net over had, maar toch! Als de stofzuiger stuk is weet ik L. snel te vinden. Als er geen schone theedoeken meer zijn kijk ik met een schuine blik naar A. Als er geen geld in de huishoudportemonnee zit als ik de kookbeurt heb klop ik meteen aan bij H. Ik prijs me gelukkig dat I. en S. zoveel werk verrichten in de moestuin, zonder hen zou er niet veel verse groente te eten zijn. Voor het schillen van de aardappelen en afhaken van de boontjes voor 14 personen doe ik graag een beroep op de zeer ervaren handen van onze oudste bewoonster (94 jaar) mevrouw W. Met M. ben ik zeer blij als zij de krantjes ophaalt bij het buurtcentrum die ik met mijn zoon moet rondbrengen, anders zouden ze er volgend jaar nog liggen vrees ik. Als het gras kledder nat om mijn enkels kleeft 's ochtends bij het ophangen van de was kan ik er vergif op innemen dat G. die middag op de grasmaaier plaats neemt. Zonder W. mijn liefvallige echtgenoot, zou dat hele wonen van mij wel 4 woonbegeleiders nodig hebben, al is het maar om mijn administratie op orde te krijgen en er op aan te dringen toch echt eerst wat te eten voor ik aan mijn hardlooptrondje in de duinen begin. Misschien toch een stageplek voor zo'n leuke leerling van de opleiding woonbegeleiding?

Hartelijke groeten Esther

(Onze leerlingen lopen bijvoorbeeld stage bij mensen die een psychische stoornis hebben en daardoor zo beperkt worden op een bepaald vlak dat zij niet geheel zelfstandig kunnen wonen. Een pittige stageplek voor leerlingen van zo rond de 18 jaar. Zelf midden in het leven staand, vooral bezig met uitgaan en shoppen met vriendinnen, vriendjes en het zoveel mogelijk geld verdienen in zo kort mogelijk tijd. Dan is het wel heel confronterend mensen te begeleiden die op een of andere manier de grip op hun leven zijn kwijtgeraakt. Het zou hun immers zelf morgen ook kunnen overkomen!? Zij lopen stage in een "gewoon" huis in een "gewone" buurt waar een groep mensen met elkaar "zo gewoon" mogelijk probeert te leven.)

Vrije hand voor de of broedplaatsen

Adam Smith publiceerde in 1776 zijn boek 'The Wealth of Nations' waarin hij uiteenzette hoe het algemeen belang gediend zou worden als iedereen zijn eigen economische belang zou behartigen. Het samenspel van egoïstische individuele strevingen zou, paradoxaal genoeg, het algemeen belang voortbrengen. Daar zou de Onzichtbare Hand van de economie voor zorgen.

Wie handelt uit egoïsme zou, door de werking van de Onzichtbare Hand, bijdragen aan het algemeen belang

Met dit idee was Adam Smith in goed gezelschap, want ook zijn tijdgenoot de filosoof Immanuel Kant had een soortgelijke opvatting: het samenspel van tegengestelde individuele strevingen zou de motor zijn van een voor iedereen profijtelijke vooruitgang. Na hem vertelt ook de filosoof George Wilhelm Friedrich Hegel een soortgelijk verhaal: maatschappelijke tegenstellingen zullen worden opgelost in een dialectisch proces dat zorgt voor de ontwikkeling van de maatschappij en van ons denken.

Acteurs

Het idee van Adam Smith over de Onzichtbare Hand bevindt zich dus in goed gezelschap. Nu kunnen ideeën in de loop van de geschiedenis wel eens op de achtergrond raken. Maar dan kunnen ze ook weer terug komen. En dat gebeurde ook met de Onzichtbare Hand. In de tachtiger jaren werd de wereld geregeerd door twee acteurs, de ene speelde de rol van president van de Verenigde Staten en de ander dacht dat zij de koningin van Engeland was. En hun teksten werden geschreven door de Onzichtbare Hand, die

De ene acteur speelde de president van de Verenigde Staten, de andere dacht dat zij de koningin van Engeland was

daardoor steeds meer invloed kreeg. Want was het niet een mooie gedachte: je kon onbeschaamd je eigenbelang voorop stellen en daarmee toch, volgens de paradox, het algemeen belang dienen. Door te geloven in de Onzichtbare Hand hoefde je, in je grote huis en je grote auto, geen last te hebben van je geweten, je was immers een weldoener en de maatschappij was je dankbaar!

De vrije hand

Maar werkte de paradox nu ook echt? Wat was het effect van hun Onzichtbare Hand? The proof of the pudding is immers in the eating. Welnu, wat het eerste opvalt is dat de Onzichtbare Hand vele bedrijvenparken en kantorenparken heeft gebouwd, waarvan de helft leeg staat. Je kunt ze zien langs de snelwegen. Van dezelfde hand zijn ook de megabiokopen, de meubelboulevards, de grote loodsen met bergingen en de autoshowrooms die je daar aantreft, tussen de snelwegen en het landschap.

Wat de Onzichtbare Hand ook bewerkstelligd heeft, is het terugtrekken van de overheid. 'Geen betutteling' is het devies, geef de Onzichtbare Hand de vrije hand! Want je weet het, dit zal voor iedereen voordelig zijn. De service zal toenemen en de prijzen zullen dalen. En zo vallen er nu steeds treinen uit, lokale postagentschapjes worden gesloten, energiebedrijven bellen je tijdens het avondeten op met aanbiedingen, je moet je verdiepen in de verschillende aanbiedingen van ziektekostenverzekeringen, je brieven worden op verschillende tijden door verschillende postbodes bezorgd en alles wordt duurder.

Hun mooie plekje bleek een toplokatie te zijn en de woningen van de huurders waren rijp voor de sloop...

Heel wat huurders van huurwoningen op mooie plekjes in de stad hebben ook al kennis gemaakt met de Onzichtbare Hand. Hun woningen bleken na 30 jaar al uit de tijd te zijn en niet meer te renoveren. Sloop was de enige optie. En helaas, zij moesten hun mooie plekje verlaten, want een projectontwikkelaar ging daar nu luxe appartementen bouwen. Het mooie plekje bleek een toplokatie te zijn. Bewoners die steun zochten bij de gemeente kregen te horen dat deze hier niets kon doen, die was teruggetreden, betutteling was uit de tijd, en bovendien, uiteindelijk werd met de sloop en de bouw van de luxeappartementen het algemeen belang gediend, al klonk dat misschien paradoxaal, of totaal onbegrijpelijk....

Broedplaatsen

Niet alleen huurwoningen, maar ook kraakpanden, en gelegaliseerde, voormalige kraakpanden die zich op toplokaties bleken te bevinden, hebben moeten wijken voor luxeappartementen of luxekantoren. Nu hebben grote gemeenten als Amsterdam en Rotterdam een zogenaamd 'broedplaatsenbeleid', wat erop neerkomt dat zij toelaten dan wel bevorderen dat er in de marge woonwerkgebieden ontstaan en gedijen waar kunstenaars en beginnende bedrijfjes gevestigd zijn. Gebieden waar kleinscha-

De Onzichtbare Hand heeft weer toegeslagen langs de snelweg.

Onzichtbare Hand

en tegen de crisis

ligheid en informaliteit een klimaat scheppen waarin men elkaar over en weer kan bereiken en stimuleren. Deze zogenaamde 'broedplaatsen', kunnen van grote betekenis zijn voor het

Een broedplaats, gevestigd op een toplocatie, daar ziet de onzichtbare hand graag een kantoor of appartementen

Het poortgebouw in Rotterdam, overgeleverd aan de onzichtbare hand? zie ook www.poortgebouw.nl

culturele leven van de stad, en uiteindelijk ook voor de economie. Maar ja, hoewel er een beleid is kunnen op aandringen van de de Onzichtbare Hand toch nog wel eens broedplaatsen verloren gaan. Om plaats te maken voor, inderdaad, winstgevendende luxeappartementen of luxekantoren. Dit dreigt ook te gebeuren in het geval van het Poortgebouw in Rotterdam, woonruimte van een woongroep en tevens broedplaats, waar groepsleden elkaar inspireren, samenwerken en elkaar helpen met het opzetten van kunstzinnige projecten. En waar zij een vegetarisch eetcafé drijven. Maar het Poortgebouw is een historisch pand, en dat bevindt zich ook nog eens op een 'toplocatie', nabij de Nieuwe Maas. Een gevaarlijke combinatie, want nu wil de eigenaar de huurders eruit gooien om het pand te verbouwen tot... een luxekantoor. Jawel. (zie: www.poortgebouw.nl) Want broedplaatsen zijn belangrijk en beleid is mooi, maar overheden moeten ook weten terug te treden, zodat de Onzichtbare Hand z'n werk kan doen. Voor het algemeen belang nog steeds... ja toch?

Onbetrouwbaar

Of toch niet? Tot voorkort konden de aanhangers van de Onzichtbare Hand altijd nog zeggen dat alle problemen die je kon toeschrijven aan hun praktijken, tijdelijk waren en dat we geduld moesten hebben. Daar moesten we op vertrouwen. Maar hoe betrouwbaar was hun advies terwijl intussen bleek dat zij zelf niet altijd even betrouwbaar waren. Door de vele fraudezaken, bij voorbeeld Enron, Ahold of Parmalat, en door de cultuur van gouden handdrukken, begonnen velen te vermoeden dat dat vertrouwen hier niet altijd op z'n plaats was.

Want nu is er inmiddels een crisis is opgetreden, waarin zij voor het eerst zélf toegeven dat zij elkaar onbetrouwbaar vinden...

De handlangers van de onzichtbare hand zeggen nu ook zélf dat zij elkaar onbetrouwbaar vinden

Cottage-economie

Overheden moeten nu uitkomst bieden door de onbetrouwbaren, die eerder zo stellig op het terugtreden van diezelfde overheden hadden aangedrongen, nu maar eens flink te sponsoren. En hoe betrouwbaar is de theorie over de paradox? Is het wel verstandig om te vertrouwen op de Onzichtbare Hand en deze de helpende hand toe te steken?

Broedplaatsen kunnen meer betekenen als middel tegen de crisis dan het zoveelste lege kantoor

Volgens trendwatcher Li Edelkoort van de Design Academy van Eindhoven is er meer nodig. Zij ziet een toekomst weggelegd voor wat zij noemt de 'cottage-economie', een alternatieve economie van mensen die overal op de wereld, 'in the middle of nowhere' interessante dingen maken. In dit perspectief zouden de broedplaatsen wel eens van veel grotere waarde kunnen zijn dan het zoveelste leegstaande kantoor. Voor velen van ons is dat geen nieuws, maar misschien dat gemeenten en andere overheden, nu Li Edelkoort het zegt, eens wat langer nadenken voordat ze weer een broedplaats in de uitverkoop doen.

Burenhulp en (grenzen aan) mantelzorg in Centraal van ouderen en (andere) woongemeenschappen

Een onderzoek van de Federatie Gemeenschappelijk Wonen en het Verwey

Een jaar of drie geleden brainstormden we over mogelijke onderzoeksprojecten. Flip Krabbendam maakte toen een voorzetje met vier verschillende voorstellen. Eén daarvan ging over de vraag wat nou aantrekkelijker is voor een senior, wonen in een project met alléén leeftijdsgenoten of wonen met meer generaties, zoals Centraal Wonen.

De Federatie vond dit een interessant onderwerp en is er mee verder gegaan.

Onderzoek doen kost geld, dat is bekend. Om aan geld te komen is het nodig onderzoeksdoelen en vragen te formuleren die niet alleen voor (potentiële) bewoners van belang zijn, maar ook voor betrokkenen bij het beleid op het gebied van wonen .

Maar van de kant van het beleid is er vooral belangstelling over vragen die te maken hebben met de huisvesting en de zo misschien wel langere zelfstandigheid van senioren .

Dit heeft geleid tot een iets aangepaste versie, waarbij De Federatie opdrachtgever is en het onderzoek in samenwerking met onderzoekers van het Verwey Jonker Instituut is uitgevoerd. Met subsidie van de ministeries van VROM, en VWS en het Stimuleringsfonds ouderenprojecten, Sluyterman van Loo.

De definitieve vraagstelling van het begin 2008 uitgevoerde veldonderzoek (schriftelijke enquêtes en mondelinge interviews) is in het kort:

Wat zijn de ervaringen van ouderen in senioren woongemeenschappen én in meergeneratie woongemeenschappen (zoals Centraal Wonen) met het gemeenschappelijk wonen en welke ervaringen hebben zij er opgedaan met onderlinge hulp?

Er zijn vier hoofdthema's:

- **Wonen** in het algemeen: locatie, woonomgeving, woning
- **Gemeenschappelijkheid:** wat zijn er voor gemeenschappelijke ruimten en activiteiten?
- **Werving en selectie** van medebewoners (in relatie tot de gewenste of 'ideale' samenstelling; denk aan leeftijd, huishouden, sekse
- **Hulp en zorg** centraal. Het gaat dan over wat er door medebewoners aan burenhulp en eventuele mantelzorg wordt verleend. En of daar afspraken over zijn gemaakt, zo ja, welke?

Overeenkomsten en verschillen tussen alleen ouderen en meergeneratie woongemeenschappen

Algemeen

Uit de mondelinge interviews blijkt dat het wonen met gemeenschappelijkheid bijdraagt aan een algemene positieve waardering voor het wonen. Dat geldt voor beide varianten. Illustratieve opmerkingen zijn: "je bent niet anoniem.." en "je voelt je (als alleenstaande) niet zo alleen.." Ook worden "de gezelligheid" en "de mogelijkheid om contacten te leggen" genoemd.

En (bij ouderenprojecten): "We houden elkaar in de gaten ... en springen zonnig bij". Dat "op elkaar letten" kan wel eens

minder prettig zijn, maar ook daar zitten positieve kanten aan!

Gemeenschappelijkheid: ruimten en activiteiten

De meeste ouderen woongemeenschappen beschikken alleen over een ontmoetingsruimte voor het hele project. Veel Centraal Wonen projecten zijn opgebouwd uit clusters of beschikken naast de projectruimte ook over kleinere, over het project verspreide gemeenschappelijke ruimten.

Ook valt op dat in vrijwel alle ouderen woongemeenschappen elk huishouden over een volledige eigen woonunit/woning beschikt. In meer generatieprojecten zijn soms functies of vierkante meters van de privé ruimte uitgespaard en alleen op gemeenschappelijk niveau aanwezig. (wasruimte, bergruimte) Ook wat de **gemeenschappelijke activiteiten** betreft zijn er kleinere en grotere verschillen:

In beide varianten wordt vrijwel altijd meerdere keren per jaar een algemene vergadering gehouden.

Gezamenlijk – met z'n allen - **koffie drinken** gebeurt ook in beide varianten, maar vaker in alleen ouderen woongemeenschappen (79% versus 57 %). Koffiedrinken in een kleinere groep (cluster of subgroepje) doet men in meer generatieprojecten vaker (35 versus 20%).

Dit hangt waarschijnlijk samen met de (sociaal ruimtelijke) opbouw van een project. In de meeste ouderen woongemeenschappen is er immers alleen gemeenschappelijke (ontmoetings)ruimte op project niveau.

Gezamenlijk eten ('met z'n allen') doet men in beide soorten woongemeenschappen ongeveer even vaak, namelijk "wel eens". In een kwart van beide varianten eet men één of meerdere malen per maand gemeenschappelijk. Hoe vaak men in kleiner verband samen eet verschilt vrij sterk: Van de ouderen woongemeenschappen is dat 16%, van de meer generatie woongemeenschappen is dat 55%!!

Ook op het gebied van **ontspanning** zijn er overeenkomsten en verschillen.

In 69 % van de ouderenprojecten doet men regelmatig gezelschapsspelletjes, en dat vaak tenminste eens per week. In 40 % van de meergeneratie woongemeenschappen doet men dat ook wel eens, maar veel minder vaak.

Bij de meer generatieprojecten is het café/de bar vaker open: Bij 53 % minstens een keer per maand, bij de ouderen is dit 34%.

En meergeneratie woongemeenschappen hebben wat vaker **naar buiten gerichte activiteiten**, bijvoorbeeld yoga, fitness, Mensendieck, waar ook mensen van buiten (het project) deel aan kunnen nemen. Bij de ouderen zijn het vaker mensen die naar het project toe komen en daar (betaalde) diensten verlenen, bijvoorbeeld een pedicure of kapper.

Werving en selectie van nieuwe bewoners

Werving van nieuwe bewoners krijgt veel aandacht in het onderzoek. De meeste projecten hebben niet veel moeite om nieuwe gegadigden te vinden. Ingewikkelder is het om 'de juiste medebewoner' te vinden.

Ouderen woongemeenschappen hebben met andere problemen te kampen dan de meer generatie woongemeenschappen. Het duidelijkst is dat bij het onderwerp leeftijd. Omdat in ouderen woongemeenschappen, waar men naar tevredenheid woont, de gemiddelde leeftijd zal stijgen. En daarmee vrijwel zeker ook de behoefte aan wat burenhulp en zelfs mantelzorg.

al Wonen, Groepswonen n (eerste deel) v-Jonker instituut

Een van de gevolgen is dat er een maximum leeftijd door veel ouderen projecten wordt vastgesteld. Vaak is dat 65 of 70 jaar. Dat maakt het moeilijk voor ouderen van boven de 65 of 70 jaar om in een bestaand ouderen project een plek te vinden.

Blijkbaar zijn er meer vrouwen die zich aangetrokken voelen tot wonen in een woongemeenschap dan mannen. In zowel ouderen als in meer generatieprojecten is het aanbod en het aandeel van vrouwen relatief groot. Wat de ouderen betreft: dit is deels te verklaren uit de leeftijdsopbouw vanaf 55 jaar. Vaak worstelen de werving en selectiecommissies dan ook met het aangeven van een bepaalde voorkeur. In veel projecten proberen wervingscommissies bij de werving en selectie rekening te houden met de gewenste of meer ideale samenstelling' .

Een ander probleem waar zij voor staan is het informeren van nieuwe bewoners over de 'basics' van gemeenschappelijk wonen. Want niet iedereen is een geschikte woongemeenschap bewoner. En lang niet iedereen heeft een realistisch beeld van wat er bij gemeenschappelijk wonen komt kijken.

Hoe geschikt of ongeschikt iemand is, wordt lang niet altijd op tijd duidelijk –zeker niet als er haast bij is.

Anna Dijkhuis/Wordt vervolgd

(Deel 2 van deze bijdrage gaat het over de burenhulp en zorg in beide soorten projecten en bevat ook de conclusies en aanbevelingen.

In oktober zijn twee aparte zogenaamde klankbordmiddagen georganiseerd door het Verwey- Jonker Instituut en de Federatie: Op de eerste bijeenkomst voor bewonersvertegenwoordigers waren aanwezig:

Amsterdams Steunpunt Wonen, GDO (Groepswonen Door Ouderen, Den Haag),

LVGO, LVCW (Bestuur en De Banier), Spectrum, Gelders Steunpunt Ouderenhuisvesting en Woon-Zorggroep

De Zonnewijzer.

*)

N.B. 1 Er zijn 146 ingevulde enquêtes teruggestuurd. Aan de hand van de ingevulde enquêtes zijn 5 alleen ouderen en 5 meer generatie woongemeenschappen geselecteerd, waar ook mondelinge interviews zijn gehouden. Er zijn 140 ingevulde enquêtes teruggekomen van de ouderen projecten en 40 van de meergeneratie projecten (waaronder voor het overgrote deel CW projecten)

N.B. 2 Van de ouderen woongemeenschappen heeft een veel hoger percentage de enquête ingevuld en teruggestuurd!

N.B. 3 Meer generatie woongemeenschappen zonder 55 plussers zijn niet meegenomen.

Gelukkig Nieuwjaar!

VERENIGINGSBURO LVCW

Postbus 19163, 3501 DD Utrecht

Tel. 06 130 15 869

Postgiro 2015796

internet: www.lvcw.nl

email: info@lvcw.nl

Discussie- of mailinglijst@lvcw.nl

LIDMAATSCHAP

Projecten kunnen collectief lid worden van de LVCW voor € 5,- per huishouden per jaar. Iedere groepsdeelnemer heeft dezelfde rechten als een individueel LVCW-lid.

Het individuele lidmaatschap

(incl. abonnement op "Gewoon Anders") kost €13,- per jaar.

Het lidmaatschap voor initiatiefgroepen kost € 2,50 per huishouden. Startende groepen kunnen, voordat ze lid worden, een informatiepakket aanvragen.

PRIKBORD

Voor woningzoekenden die een project zoeken en projecten die nieuwe bewoners zoeken:

www.woongroep.net

BESTUUR

Voorzitter

Rosa Verhoeff, Delft

Penningmeester

Gerard Koning, Groningen

Secretaris

Hanneke Verdonk, Purmerend

Lid

Peter Bakker, Eindhoven. (tevens webmaster en bestuurslid Federatie Gemeenschappelijk Wonen)

Lid

Anna Dijkhuis, Rotterdam. (tevens bestuurslid Federatie Gemeenschappelijk Wonen)

Kijk voor meer informatie en

adressen op:

www.lvcw.nl

Landelijke Vereniging Centraal Wonen

Postbus 19163

3501 DD Utrecht

Tel. 06 130 15 869